

Slavko Goldstein, Ivo Goldstein, *Jasenovac i Bleiburg nisu isto*.
Zagreb: Novi liber, 2011, 335 str.

Brojni naslovi koji tretiraju pitanje zločina tokom Drugog svjetskog rata i neposredno nakon njega, postavili su Jasenovac i Bleiburg kao dva konkurentna stratišta koja se međusobno nadmeću po masovnosti ljudskog stradanja, karakteru i svireposti svoga zločina. U tom takmičenju za sticanje epiteta najvećeg ratnog zla među autorima se pojavila tendencija mitološkog preuveličavanja, odnosno umanjivanja obima ljudske patnje. Prema političkim potrebama, hrvatska emigracija je tokom višedecenijskog prešućivanja prave istine u zemlji proizvela mit o Bleiburgu kao mjestu masovnog stradanja Hrvata, dok su s druge strane, jugoslavenske vlasti gradile kult Jasenovca kao mjesta genocida nad nehrvatima i ustaškim neistomišljenicima pretjerujući, kao i ovi prvi, u masovnosti žrtava.

Raspadom Jugoslavije i oslobođanjem od ideoloških okova, ratnih i političkih tereta, umjesto ravnopravnog komemorisanja i ukazivanja pijeteta žrtvama bez obzira na počinioca, uslijedio je revizionizam u smislu degradiranja jasenovačkog zločina, tj. njegovog nazivanja radnim logorom. Na taj način, stvoreni su uslovi za drugačiju interpretaciju prošlosti i rehabilitaciju ustaštva. S namjerom relativiziranja ustaštva te izjednačavanja komunističkog i ustaškog zločina, odnosno partizana i ustaša, pojedini historičari i publicisti su radili na etabliranju teorije ekvidistance „Jasenovac i

Bleiburg su isto“. Pokušali su nagnati javnost na paušalni zaključak da su svi ratni zločini isti, bez obzira na njihov obim i karakter te profil i motiv počinioca. S ovakvim neodgovornim, površnim i neozbiljnim pristupom u historiografiji kontinuirano se razračunavaju Slavko i Ivo Goldstein. Njihova najnovija knjiga *Jasenovac i Bleiburg nisu isto* pravi je primjer obračuna historičara s kvazinaučnim stavovima revizionista čije postavke uspješno pobijaju ukazujući na manipulaciju korištenih izvora te stalozeno tumačeći iste.

U želji da okončaju razbuktavanje mitoloških besmislica Goldsteinovi istovremeno analiziraju stradanja u Jasenovcu i Bleiburgu, akcentirajući najprije njihov karakter, pa tek onda brojnost. Za razliku od drugih autora koji tretiraju ova dva stratišta, oni se primarno ne bave masovnošću zločina, već glavnu pažnju usmjeravaju na pitanje pravedne i krive strane. Ustrajavajući na toj koncepciji, za žrtve oba zločina pronalaze poveznicu u činjenici da su skončali bez sudskog postupka, dok u pogledu motiva za izvršenje takvih zločina prave jasnu diferencijaciju. Stoga, Slavko i Ivo Goldstein drže da je ključna razlika u tome što je jasenovački zločin bio sistemski planiran s ciljem da se likvidiraju rasno i ideološki nepodobni, za razliku od blajburškog, u kojem je veliku ulogu imao element osvete i gdje se obračunavalo, u najvećoj mjeri, s vojnim licima. Praveći razliku među zločini-

ma te razmatrajući razlike među žrtvama i zločincima, oni jasno zaključuju da su stradanja u Jasenovcu bila dio genocidnog poduhvata iz mržnje, dok su Bleiburg i Križni put bili ratni zločin protiv čovječnosti, počinjen iz osвете. Zauzimanjem takvog stava, suprotstavljaju se pokušajima pojedinih revizionista da izmijene percepciju ovih gubilišta i izjednače masovnost i karakter njihovih zločina. Svoj odnos prema pitanju ekvidistance ova dva stratišta reflektovali su preko samog naslova knjige, a detaljno obrazložili i argumentovali kroz pet poglavlja sačinjenih od ranije publikovanih radova koji su za ovu priliku dorađeni ili izvorno priređeni.

Preko prva dva dijela knjige Goldsteinovi prikazuju historiju jasenovačkog i blajburškog zločina i razvoj mitoloških konstrukcija o njima. Analizom uloge Jasenovca u ljudskim stradanjima u ratnom i poratnom vremenu dokazuju da je logorski sistem Jasenovac u periodu 1941–1945. godine bio mjesto sistemskog likvidiranja rasno i politički nepodnornih, što dokumentuju brojim izvorima, plastično ilustruju sudbinama logorskih zatvorenika i epizodama iz logoraške svakodnevnice, te istovremeno argumentirano tvrde da taj isti logorski kompleks 1945–1947. godine nije bio zarobljenički ili kažnjenički koncentracioni logor, kako su to pojedini revizionisti tvrdili od 80-ih godina, već da je u njemu bila organizirana radna grupa angažovana na raščišćavanju ostataka bivšeg logora, popravci lokalnih puteva i okolnih kuća. Zbog navedenog, Goldsteinovi insistiraju na tezi da se uloga Jasenovca u ratnim i poratnim dešavanjima ne može ni po trajanju, karakteru, razmjeri zločina i broju žrtava, niti po sistemski smišljenom planiranju izjednačavati. U kontekstu prikaza nastanka i sindroma Bleiburga i Križ-

nog puta, autori razmatraju pitanje kazne i osвете u uslovima likvidacije neprijatelja 1945. godine. Uzimajući u obzir odnos antifašističke koalicije i NOP-a, prema tim pojmovima utvrđuju Titovu odgovornost za počinjene zločine u maju 1945. godine, ali napominju da se tu odgovornost treba ocjenjivati prema onovremenim, a ne današnjim kriterijima.

Nakon rekonstrukcije ratnih i poratnih dešavanja na dva najveća stratišta, Goldsteinovi kroz drugi dio knjige sagledavaju promjenu odnosa Katoličke crkve prema Jasenovcu te revizionistički pokušaj pojedinih historičara i publicista da interpretaciju zločina prilagode trenutnim političkim potrebama. Zbog snažnog uticaja Katoličke crkve na hrvatsko društvo i njene kontroverzne uloge u ratnim zbivanjima, Slavko Goldstein kroz svoju polemiku sa Nadbiskupskim duhovnim stolom ukazuje na postepenu, ali po njegovom mišljenju, nepotpunu promjenu njenog odnosa prema jasenovačkom zločinu. Svjesni sve prisutnije tendencije namjernog manipulisanja i politiziranja ratnim i poratnim stratištima, autori se dalje bave pitanjem revidiranja njihove interpretacije u hrvatskoj historiografiji. Kroz cijelo jedno poglavlje analiziraju izvore koje koriste revizionisti, vagaju njihovu vjerodostojnost, utvrđuju selektivnost pri njihovom odabiru te raskrinkavaju sve nelogičnosti, laži, manipulacije revizionističkih historičara i onih koji se laički bave prošlošću. Nizom primjera ukazuju na njihove pokušaje da koriguju ili iz korijena promijene napisanu historiju i da novom interpretacijom zloupotrijebe prošlost u političke svrhe. Najpodložnije toj političkoj manipulaciji bilo je pitanje brojnosti jasenovačkih i blajburških žrtava. Stoga su Goldsteinovi masovnost tih zločina, koja je dugo vremena bila predmetom

preuveličavanja ili umanjivanja, naučno i korektno razmatrali u okviru rezimea knjige.

Ovako tematski koncipirana knjiga demistificira dva zločina, nivelira njihove razmjere i karaktere, negira maksimalne brojke koje su iznesene u javnost i insistira na obimu zločina do čije se procjene došlo relevantnim metodama. U argumentaciji svoje teze da Jasenovac i Bleiburg nisu isto Slavko i Ivo Goldstein kritički pristupaju korištenim izvorima i literaturi te striktno primjenjuju naučnu metodu, što većem dijelu ove knjige daje naučni karakter. Iznesena nenaučna polemika koju je Slavko Goldstein imao s Nadbiskupskim duhovnim stolom te nekoliko epizoda iz privatnog života (navođenje razloga zbog kojih lično nije posjetio Bleiburg, spominjanje svog učešća u partizanskim jedinicama te ukazivanje na forumske napade neistomišljenika na njegovo i Ivino djelovanje), preostalom dijelu knjige dali su publicističko obilježje. Sagledana u cjelini, knjiga se može tretirati prije svega kao medij za prenošenje naučnih i ličnih stavova dvojice relevantnih istraživača hrvatske prošlosti. U tom smislu shvatamo kritike koje Slavko kao bivši partizan i komunista iznosi na račun partizanskog pokreta („Bili smo dorasli otporu protiv Zla, ali nismo bili dorasli ljudski okruniti pobjedom.“ str. 205), te njegovo insistiranje na različitosti dvaju političko-ideoloških sistema, nacifašizma i

komunizma.

Sadržajni kvalitet knjige, koji prati snažna argumentacijska linija, nije popraćen bogatom grafičkom opremljenošću koja je krajnje skromna, bez kartografskog prikaza jasenovačkog i blajburškog stratišta i fotografija kao najpogodnijeg sredstva za ilustraciju tamo počinjenog zla.

Bez obzira na neke njene manjkavosti, korisnost ove knjige je višestruka. Ona je dragocjen primjer argumentovanog pisanja, primjene naučne metode i raskrinkavanja svih revizionističkih pokušaja analize prošlosti, gdje joj se daje drugačije, nenaučno tumačenje i stvara na taj način prostor za relativiziranje ustaškog zločina i rehabilitaciju ustaške politike u hrvatskoj javnosti. Najnovije izdanje Goldsteinovih *Jasenovac i Bleiburg nisu isto* vrlo je aktuelno budući da nakon 60 godina ratni i poratni zločini i dalje zaokupljaju pažnju hrvatske javnosti dijeleći je na domobrane i partizane, a analogno tome, na pristalice negiranja, odnosno preuveličavanja zločina u Jasenovcu i Bleiburgu. Iz perspektive historiografije u Bosni i Hercegovini, knjiga je vrlo korisna svima koji tragaju za istinom o ratnim i poratnim zbivanjima u Jasenovcu i Bleiburgu, stratištima na kojima je stradalo i domaće stanovništvo ■

Sanja Gladanac